

Richt een proDeofonds op!

Van geldwolf naar poortwachter

Iedereen lijkt vrij makkelijk een advocaat te kunnen vinden, maar wat heeft de rechtzoekende daaraan als hij die advocaat niet kan betalen? De advocatuur is te duur geworden om nog 'poortwachter van de rechtsstaat' te zijn. Roland Mans pleit daarom voor de oprichting van een proDeofonds.

Hij reageert daarbij overigens niet op Coen Drion in het NJB – die ocriep iets te doen aan de dure toegang tot gespecialiseerde advocaten – want hij zegt net iets anders en zijn stuk kwam vóór de oproep van Drion tot stand.

Roland Mans

advocaat te Leiden

Bij de meeste kantoren staat de proDeoadvocatuur in een roestige archiefkast op zolder.¹ Ik stel voor dat we deze vorm van maatschappelijk verantwoord ondernemen weer uit de kast halen, haar afstoffen en een nieuw jasje aantrekken. Het zou de balie als geheel sieren als zij een proDeofonds zou oprichten. Daarmee heroverst de advocatuur haar rol als poortwachter van de rechtsstaat en verbetert zij haar imago dat ze op geld belust is.

DRIE SOORTEN RECHTZOEKENDEN

Particuliere rechtzoekenden zijn grofweg in drie categorieën in te delen:

- personen met een laag inkomen en nauwelijks een eigen vermogen die in aanmerking kunnen komen voor gefinancierde rechtshulp; ongeveer 50% van de rechtzoekenden;
- personen die niet voor een toevoeging in aanmerking komen, omdat hun inkomen of vermogen te hoog is, maar die een advocaat niet of nauwelijks kunnen bekostigen; ongeveer 40% van de rechtzoekenden;
- personen die zich een advocaat kunnen veroorloven; ongeveer 10% van de rechtzoekenden.

De eerste groep vormt de 'klantenkring' van de Raad voor Rechtsbijstand. Iedere advocaat die toevoegingen doet, weet hoe verliesgevend die zijn. Steeds minder advocaten slagen erin het hoofd boven water te houden enkel en alleen door toevoegingen te doen. Sociale advocaten gaan daarom massaal commercieel. Veel commerciële advocaten stoppen met het doen van toevoegingen. Niet alleen levert het, behalve verlies, weinig op, maar de bureaucratie blijft in hun ogen een bron van ergernis. Het gevolg is dat ook voor de mensen uit de eerste

Illustratie: André Kljisen

groep de toegang tot de advocatuur verslechtert.

Het grootste deel van de mensen met een rechtsbijstandverzekering komt uit de tweede groep: potentiële rechtzoekenden die een verzekeringspremie kunnen en willen betalen, maar een advocaat niet. Omdat het hun vaak om het even is welk soort jurist hen helpt en zij zich de tarieven van advocaten niet kunnen veroorloven, worden zij massaal klanten van rechtsbijstandverzekeraars. Die verzekeraars zijn dus geduchte concurrenten van advocaten.

De 'advocatuur als poortwachter van de rechtsstaat' wordt steeds meer een holle frase

Het proDeofonds bekostigt de rechtvaardige zaken van rechtzoekenden die niet tot de groep van rijke particulieren behoren

HOLLE FRASE

Goedkope advocaten bestaan niet of nauwelijks, behalve voor toegevoegde cliënten en klanten van verzekeraars die de rekening van hun advocaat laten betalen. Onze uurtarieven – hoe verdedigbaar ook – zijn hoog tot zeer hoog. Voor de meeste mensen zijn ze niet op te brengen zonder dat het pijn doet. Deze rechtzoekenden worden in de armen van andere rechtshulpverleners gedreven óf zij haken af. Steeds meer advocatenkantoren bedienen daardoor met name de vermogende particulieren, de derde categorie, en bedrijven. Als deze kantoren dan ook nog besluiten geen toevoegingen meer te doen, draagt dat bij aan het negatieve imago dat de advocatuur steeds vaker oproept en dat een echo vormt van het oude vooroordeel dat alle advocaten geldwolven zijn.

En wat erger is: zo verliest de advocaat zijn rol als primaire rechtshulpverlener van iedereen die toegang tot de rechter zoekt, ongeacht zijn inkomen en vermogen. Zo wordt 'de advocatuur als poortwachter van de rechtsstaat' steeds meer een holle frase.

NIEUW FONDS

Een goede tegenmaatregel is de oprichting van het proDeofonds, door de Nederlandse Orde van Advocaten. Elk kantoor doet, naar rato van het aantal advocaten, afdrachten aan dit fonds, bijvoorbeeld € 500 per advocaat per jaar. Met 14.000 advocaten betekent dat een jaarlijks budget van € 7.000.000. Het fonds wordt bemand door enkele bureaujuristen en een directie die uit advocaten bestaat.

Het fonds bekostigt de 'rechtvaardige' zaken van rechtzoekenden die kunnen aantonen niet tot de derde groep van rijke particulieren te behoren. Komen zij uit de eerste groep, dan moeten zij aannemelijk maken dat toegevoegde rechtshulp in hun zaak geen soelaas biedt.² 'Rechtvaardige' zaken zijn zaken die aan een rechter zouden moeten worden voorgelegd, opdat zij geldend recht bevestigen of omdat ze bijdragen aan de rechtsvorming. Het gaat dus om zaken waarbij het de rechtsstaat geen goed zou doen als de rechter er niet naar zou kijken.

Als uit de toelichting van de rechtzoekende blijkt dat hij of zij een pleitbare zaak heeft, en geen querulant is, kan de aanvraag worden gehonoreerd. Jaarlijks worden niet meer aanvragen gehonoreerd dan kan worden bekostigd uit de afdrachten. Het fonds is een private, goedbedoelensstichting, en geen bestuursorgaan. De Awb is niet van toepassing en beslissingen van het fonds zijn niet appellabel. Een rechtzoekende wiens aanvraag wordt afgewezen, omdat de zaak niet aan de criteria voldoet of omdat het budget op is, heeft dus gewoon pech.

Voor alle duidelijkheid: de rechtzoekende betaalt niets voor de behartiging van de zaak, behalve eventuele griffierechten en proceskostenveroordelingen.

PRODEOADVOCATEN

Als een aanvraag wordt toegewezen, schakelt het fonds een advocaat in. In de regel is dat een advocaat-stagiaire, die de zaak moet doen tegen het gemiddelde uurtarief van een derdejaars stagiaire. Waarom advocaat-stagiaires? Om zoveel mogelijk proDeozaken tegen zo laag mogelijke kosten te kunnen doen.³ Alle advocaat-stagiaires – dus ook die van de grote kantoren – zijn verplicht de aan hen toegewezen zaken op zich te nemen en naar behoren te doen. De patroon is daarvoor verantwoordelijk en aansprakelijk. Advocaat-stagiaires die een toegewezen zaak afwijzen, krijgen geen stageverklaring. Om overbelasting met proDeozaken te voorkomen gelden maxima: iedere stagiaire doet in zijn eerste jaar maximaal drie proDeozaken, in zijn tweede jaar twee en in zijn derde jaar één.

ANDERE VOORDELEN

Met het proDeofonds kan de rechtsstatelijke rol van de advocatuur worden hersteld. Maar er kleven ook andere voordelen aan het fonds. Het imago van de geldwolverij kan worden afgeschud, omdat we uitdrukkelijk ons sociale gezicht laten zien. De opleiding van alle advocaten, met name die van de grote kantoren, wordt breder en dus beter. Advocaat-stagiaires en advocaten kunnen tegen een normale vergoeding 'goed werk' verrichten. En de advocatuur wordt weer een reëel alternatief voor de rechtsbijstandverzekeraars.

KORTOM

Richt het proDeofonds voor rechtshulp op. Laat zien dat de advocatuur zichzelf serieus neemt als bewaker van de rechtsstaat. Pas als burgers merken dat we daar werk van maken, kan de kritiek op ons verstommen. ●

- 1 In zekere zin zijn de pro-bono activiteiten van Angelsaksische kantoren een nieuwe vorm van de vroegere proDeoadvocatuur. En bijvoorbeeld de stichting Wolter Zandberg/Kosteloos Proces van het Advocatencollectief Tilburg – die griffierechten, deurwaarderskosten en procesrisico draagt in arbeids-, huur- en consumentenzaken voor minder draagkrachtigen – is eveneens zo'n proDeo initiatief.
- 2 Bijvoorbeeld bij zodanig specialistische zaken dat daarvoor geen goede advocaat te vinden is die ook toevoegingen doet.
- 3 Ook andere advocaten dan stagiaires kunnen deze zaken doen, maar krijgen nooit meer voor een zaak dan een tevoren afgesproken totaalbedrag.